

УДК 821.161.2

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-1-19-14

М.І. ЛАВРУСЕНКО,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української та зарубіжної літератури
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)*

МИТЕЦЬ У ПОСТКОЛОНІАЛЬНОМУ СВІТІ В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА «КЛУБ „СТАРІЙ ПЕГАС”»

У доробку сучасного українського письменника, представника «житомирської школи» В. Даниленка чільне місце посідає іронічно-сатирична проза, в якій критикуються різні аспекти нашого життя доби незалежності. Таким є й роман «Клуб „Старий Пегас”», що порушує проблему абсурдності буття митця в посттоталітарному світі.

Через іронічно-сатиричні описи атмосфери клубу «Старий Пегас», який очолює головний герой твору Юлій Солодчук, прочитується ставлення нової генерації українських письменників до тих митців старшого покоління, які живуть минулим. Авторські алюзії, іронічно-сатиричні оцінки піддають осуду поведінку національної мистецької спільноти, котра нищить талановиту особистість. Як антитеза до членів клубу змальований Юлій Солодчук – людина нового часу й нового світогляду, яка виступає проти імітації творчості.

Пародійно-сатиричний тон домінує в змальованні освіти України. У викривальній манері автор змальовує університет культури. Осуду піддається й загальна атмосфера закладу, і поведінка ректора, який утілює в життя свої комерційні плани й принижує гідного викладача. Письменник утверджує думку, що протистояти корупції й невігластву творча людина не може.

Психологію письменника Солодчука В. Даниленко розкриває й через змальовання пікантних подорожів його нещасливого особистого життя. Змістом свого роману автор переконує читача в тому, що справжній митець завжди самотній. Його гармонія – у творчості, яка, за З. Фрейдом, утілює пережите.

Роман В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» має антиколоніальне звучання. Він порушує поза-часову проблему стосунків у мистецькому середовищі, творчої людини й суспільства, актуалізує питання розвитку сучасної літератури й освіти.

Ключові слова: Володимир Даниленко, роман, сатира, «житомирська школа», творча особистість, постколоніалізм.

В творчестве современного украинского писателя, представителя «житомирской школы» В. Даниленко видное место занимает иронично-сатирическая проза, в которой критикуются различные аспекты нашей жизни эпохи независимости. Таким и роман «Клуб „Старый Пегас”», поднимающий проблему абсурдности бытия творческой личности в посттоталитарном мире.

Через иронично-сатирические описания атмосферы клуба «Старый Пегас», который возглавляет главный герой произведения Юлий Солодчук, прочитывается отношение новой генерации украинских писателей к тем писателям старшего поколения, которые живут прошлым. Авторские алюзии, иронично-сатирические оценки подвергают осуждению поведение представителей национального искусства слова, которые уничтожают талантливую личность. Как антитеза к членам клуба изображен Юлий Солодчук – человек нового времени и нового мировоззрения, который выступает против имитации творчества.

Пародийно-сатирический тон доминирует в изображении образования Украины. В разоблачительной манере автор изображает университет культуры. Осуждению подвергается и общая атмосфера заведения, и поведение ректора, который воплощает в жизнь свои коммерческие идеи и унижает достойного преподавателя. Писатель утверждает мысль о том, что противостоять коррупции и невежеству творческий человек не может.

Психологию писателя Солодчука В. Даниленко раскрывает и через описания пикантных подробностей его несчастливой личной жизни. Содержанием своего романа автор убеждает читателя в том, что настоящий художник всегда одинок. Его гармония – в творчестве, которое, по З. Фрейду, воплощает пережитое.

Роман В. Даниленко «Клуб „Старый Пегас”» имеет антиколониальное звучание. Он изображает проблему отношений в творческой среде, человека искусства и общества, актуализирует вопросы развития современной литературы и образования.

Ключевые слова: Владимир Даниленко, роман, сатира, «житомирская школа», творческая личность, постколониализм.

Володимир Даниленко – письменник різноплановий. Доробок автора може зацікавити тих, хто любить містику, пікантну любовну прозу, серйозні роздуми про минуле своєї батьківщини, долі відомих людей і т. ін. Епічні тексти митця позиціонуються із «житомирською школою», але, втілюючи риси цього літературного феномена, вони мають оригінальну родзинку, особливий авторський стиль, позначений пост-модерною естетикою.

Прикметно, що серед прозових здобутків В. Даниленка є багато іронічно-сатиричних текстів, що містять оцінку різних аспектів українського буття. Авторська сатира стає реакцією на діяльність нашої влади часів незалежності, що засвідчують радіоп’єси «Струнний квартет для собак», презентовані створеним митцем вуличним театром, а також на авторській передачі радіо «Свободи» «Політичний вертеп». Письменник критикує українських можновладців у романі «Газелі бідного Ремзі», викривальну спрямованість має й книга «Місто Тіровиван» та інші твори автора.

Сатиричним є і роман В. Даниленка 2019 р., що був презентований на видавничому форумі у Львові, «Клуб „Старий Пегас”». Твір порушує проблему абсурдності життя творчої людини в сучасній Україні, маркером якої є непереможна тоталітарна свідомість, відсутність сталої національної стратегії розвитку, натомість простежується пародійна імітація державотворчих і культурних процесів. Таку квазіситуацію показово демонструє освіта й мистецтво. Саме про них у пародійному тоні художньо розмірковує письменник.

Доля творчої особистості неодноразово ставала об’єктом уваги в прозі автора. Свідченням цьому є образи співачки Аліни Іванюк та її оточення з Житомира в романі «Клітка для вивільги», піаніста Євгена Луна з повісті «Сонечко моє, чорне і волохате» та ін. Розвиток української літератури після 60-х рр. ХХ ст. оригінально прокоментований в есе «Лісоруб у пустелі».

Отже, новий роман прозаїка зосереджений на актуальній для автора темі митця й мистецтва, для висвітлення якої він обирає уже апробований сатирично-іронічний стиль.

Літературна критика зреагувала на вихід роману В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» статтями Я. Поліщука «Втеча старого Пегаса» [1], О. Бондаренко «Між гламуром і деспотизмом»: жінки у романі В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» [2], Є. Кононенко «Архетипи жінок у романі Володимира Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» [3], а також побіжними репліками-реакціями на твір відвідувачів книжкового форуму у Львові 2019 р. К. Гарбарука («Якщо ми змушені жити, зануривши ноги у бруд, ніхто нам не забороняє дивитися на зірки») [4] та С. Федаки («На копійку амуніції, а на гривні амбіції: Картинки з книжкового ярмарку») [5]. У супровідній до роману статті Я. Поліщук окреслює здобутки автора в змалюванні атмосфери сучасного творчого життя столиці. Розвідка ж О. Бондаренко та Є. Кононенко зосереджена на аналізі жіночих образів твору.

У нашій статті ставимо собі за мету окреслити специфіку змалювання образу митця в постколоніальну епоху в романі В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”». Актуальність образного ракурсу дослідження полягає в потребі прокоментувати авторське бачення проблем творчої особистості в Україні, з’ясувати, до яких засобів і прийомів вдається письменник, змальовуючи митця-сучасника.

Варто зауважити, що в сучасному світовому літературознавстві активно ведуться постколоніальні студії. Проблеми розвитку культури й літератури країн, що колись пере-

бували у колоніальному статусі, порушені у розвідках О. Еффе (Норвегія) [6], К. Ланглуа (Канада) [7], Дж. Ленча (Нідерланди) [8], М. Сиротинського (Шотландія) [9], Р. Топпера (США) [10], Цзян Чжуню (Китай) [11], А. Гігіано (ПАР) [12], О. Файфа (США) [13], К. Бріслі Бреннана (Канада) [14], С. Нанді (США) [15], Прамода К. Наяра (Індія) [16], Ф. Раббані, Тазин Азіз Чауджурі (Бангладеш) [17], К. Тейлора (США) [18] та багатьох інших. Висновки вчених суголосні ситуації, у якій перебуває Україна, оскільки наш народ до 90-х рр. ХХ ст. не мав власної держави.

Прикметно, що психологічна наука актуалізує проблеми творчості й людини-митця ще з ХІХ ст. Предметом її вивчення є специфіка світогляду, поведінка в соціумі особистості, наділеної особливим даром, природа та шляхи формування таланту і т. ін. Це засвідчують праці багатьох закордонних і вітчизняних учених, зокрема В. Андреева, Л. Виготського, В. Крутецького, О. Лука, О. Маслоу, Я. Пономарьова, Л. Столяренка, А. Цибулі та ін.

Отже, розмова про постколоніальний контекст змалювання образу творчої особистості в «Клубі „Старий Пегас”» В. Даниленка суголосна тенденціям розвитку сучасного літературознавства та психології.

Роман пропонує читачеві замислитися над вічними проблемами стосунків у творчому середовищі, митця й суспільства, приватного життя творчої натури. «Клуб „Старий Пегас”» шукає відповіді на питання, чи відчуває письменник себе вільним, чи може сповна реалізувати свої творчі амбіції в сучасному світі, зокрема в посттоталітарній Україні.

У центрі твору – викладач, письменник і колишній журналіст Юлій Солодчук. Щаблі його кар’єри добре відомі самому В. Даниленку, тому можна припустити, що через таку альянцію автор створює довіру читача до написаного. Показовим є й ім’я персонажа – Юлій – натяк на відомого давньоримського державного й поличного діяча, письменника Юлія Цезаря, чий твори вважаються класикою літератури й використовуються фахівцями як еталон тестів, написаних латинською мовою. Проте обране ім’я звучить не природно з козацьким прізвиськом Солодчук. Герой має український патронім, але не українське ім’я. Отже, вже на рівні називання свого персонажа автор закладає конфлікт, робить натяк на неможливість реалізації ним бажаного.

Змальовуючи у своєму романі «Клуб „Старий Пегас”» долю сучасного письменника, В. Даниленко вдається до антитези. Юлій – людина творча, але не амбітна. Байдужому до влади Солодчуку автор протиставляє кар’єриста, що «грає на одному акорді», – Станіслава Півня. Юлій не прагне посад, тому з легкістю пропонує місце завідувача відділу листів у газеті «Волинський вісник», де він розпочав свою роботу, своєму колезі. Автор зауважує: «Солодчук мріяв про літературну кар’єру, а Півень – про посаду» [19, с. 37].

Над недалекістю й пихою останнього автор відверто сміється. Комічною виглядає сцена, коли Станіслав міняється з Юлієм місцем у кабінеті, а потім столом, аби підкреслити свій вищий посадовий статус перед відвідувачами.

В. Даниленко засуджує поведінку кар’єриста Півня, котрий паразитує на довірі й порядності творчої людини. Письменник цілком переконливо змальовує поведінку бездарних людей на шляху до своєї кар’єри. Так, письменника Солодчука посередній журналіст «правої кишенькової партії» [19, с. 40] Стасько використовує, аби очолити Фондацію українських літераторів (ФУЛ).

Головне ж для Юлія – свобода, що дасть час для творчості. Коли редактор наполягає на пропозиції стати завідувачем відділу листів, Солодчук зауважує: «Мені подобається моя свобода» [19, с. 37]. Він відмовиться й від спокусливої, на думку Півня, пропозиції стати заступником голови ФУЛу. Герой відповідає по-сковородинськи: «Якщо ти маєш на увазі владу, то вона мене цікавить виключно як тема для роману» [6, с. 41].

Солодчук чітко розуміє, чого він хоче: «Поєднати журналістику й літературу – це все одно, що змусити в одному будинку жити дружину і коханку» [19, с. 38]. Для нього журналістика – тільки сходинок, що наближає до літературної творчості. У цих висновках героя вгадується доля багатьох українських письменників, які починали з роботи в провінційних газетах, зокрема й самого автора роману. Я. Поліщук цілком справедливо, на наш погляд, наголошує на автотематизмі твору, зауважує, що «Клуб „Старий Пегас”» В. Даниленка «будується на підставі безпосередніх авторських рефлексій» [1, с. 241].

Якою б справою не займався Солодчук, він виконує її сумлінно. Реалії життя змушують письменника погодитися на посаду директора клубу «Старий Пегас», паралельно працювати в університеті, займатися творчістю, рятувати від психологічної травми підлітка. Ініціативність, що виражається через постійну активність, зайнятість, працелюбність – це риси, за психологом О. Маслоу, що властиві обдарованій мистецьким талантом людині [20]. Ними наділений і Юлій.

Робота в клубі «Старий Пегас» обтяжує героя. Його гнітить стан летаргійного сну, у якому перебувають члени цього творчого об'єднання. В авторських іронічно-сатиричних описах атмосфери «Старого Пегаса» прочитується ставлення нового покоління українських митців слова до Спілки письменників України. На це вказує, зокрема, С. Федака [5], Я. Поліщук [1]. Відвідувачі клубу змальовані як псевдотворці, котрі шукають визнання й поваги серед собі подібних. Вони – яскраві типи тоталітарного часу. У нових реаліях України герої плекають ті ж правила й закони творчості, які були за радянської доби.

Пародійно в романі виглядає конкурс на кращу гумористичну п'єсу. З неприхованою зневагою автор змальовує членів журі й претендентів на премію «Іжак». Голова журі Микита Косогляд «був старий, глухий, переплутував дні тижня, забував, який зараз рік, не запам'ятовував імена людей» [19, с. 70]. Вершиною його некомпетентності стало те, що на врученні премії він спотворив назву п'єси переможця Маркіяна Хруня. Абсурдно виглядає й упевненість у перемозі ще одного учасника конкурсу – Семена Варцаби, який до такого висновку дійшов, бо йому так наснилося. Комізмом сповнені також діалоги членів журі, які аргументують право на перемогу не автора талановитішого твору, а письменника, старшого за віком, який уже підготував «скромний обід»: «*І не встигло журі опам'ятатися, як на столі з'явилися пляшки горілки, коньяку, вина, шинка, копчене сало, ковбаси, твердий сир, оливки, ніжинські огірки, мариновані гриби, хрін, яблука, груші, апельсини*» [19, с. 75]. Непрофесіоналізм і корумпованість журі премії засвідчує й відповідь Орісі Куки Семенові Варцабі на питання, про що йшлося в його п'єсі: «*Та нащо нам її читати, коли ми і так знаємо, що Маркіян Хрунь пише краще за вас*» [19, с. 76].

Абсурдним виглядає не тільки конкурс, організований клубом, а й самі його члени. Високе мистецтво творять приземлені люди, позбавлені не тільки таланту, а й елементарної вихованості й такту. Авторські шаржі членів клубу дуже промовисті: Жора Піцик постійно в пошуку випивки, без запрошення відвідує усі фуршети й бере на них слово Оріся Кука, намагається звабити значно молодшого за себе Юлія сімдесятирічна поетеса Зоя Стрикало, здатний виголошувати тільки некрологи Броніслав Нищота. Усі вони сприймаються Солодчуком як каста бовдурів – «абсолютних», «пихатих» і «поміркованих» [19, с. 27–28]. У внутрішніх роздумах герой глузує з їхнього небажання іти в ногу з часом, засвоювати нові технології і т. ін. Своє перебування у клубі поряд із такими людьми Юлій вимірює так: «*Один піцик ... дорівнює двом хруням, трьом кукам, чотирьом стрекалам і п'яти косоглядам*» [19, с. 64]. Власне іронічний сміх і допомагає Солодчуку не збожеволіти в хороводі цього карнавалу псевдомитців.

Очільник «Старого Пегаса» постійно спостерігає за похоронами в клубі. Вони символізують собою кінець епохи тих причетних до літератури людей, які не змогли вилушитися з колоніального мислення, розвиватися разом з часом. М. Павлишин твердить: «*Постколоніальна свідомість зовсім не позбавлена політичної заангажованості, але їй притаманна схильність до плюралізму, толерантності, компромісу й іронії*» [21]. Ці риси властиві Юлієві, бо він з повагою, хоча й з прихованою насмішкою, ставиться до своїх старших колег, проте допомагає лише тим письменникам, які цього варті. Істинне мистецтво стає лакмусовим папером, яке визначає його позицію до спільників по перу.

У Солодчука мало друзів, яким він довіряє. Проте герой готовий ризикувати задля справи. Ще за радянських часів Юлій погоджується на пропозицію журналіста Валентина Жиха редагувати самвидавський журнал «Бомба», розуміючи, що може потрапити під нагляд КДБ. Отже, йому не властиве колоніальне мислення.

Даниленкового героя тягне до спілкування зі справжніми митцями, які не скорилися владі, зазнавали переслідувань і тому не видавалися в СРСР. Йому імпонують діалоги із перекладачем клинописного письма Яковом Касперуком, який розповідає Солодчуку

історії про долі російських письменників Паустовського, Шолохова та ін. Героя вражає, що такий унікальний автор-перекладач у сучасній незалежній Україні злидарює. У такий спосіб автор підводить читача до думки, що правдивий митець ніколи не буде цікавий своїй державі. Цей епізодичний герой у романі – антитеза до колишнього агента КДБ Маркіяна Хруня, котрий писав доноси на своїх колег і який стане в пригоді кар'єристу Станіславу Півневі, коли треба буде вигнати з посади голови клубу «Старий Пегас» Солодчука.

Зауважимо, що письменник не ідеалізує свого героя. Юлій дозволяє собі говорити правду колегам тільки тоді, коли зазнає поразки в стосунках зі своєю коханою Ганною Жербій. За З. Фрейдом, це спроба замістити й витіснити одну проблему іншою. Однак здолати корумповану схему, на якій заробляв гроші Півень, Солодчуку не вдається. Проти таланту та правди виступає виточена й апробована тоталітарна модель знищення людини, яку модерує Маркіян Хрунь. Разом з Півнем вони вдаються до маніпуляцій і залякування членів клубу, аби звільнити Солодчука.

Автор, вважаємо, саркастично гіперболізує, цитуючи зміст обвинувачень колишніх колег Юлія по клубу. Абсурдною є публікація в літературній газеті проти героя Зої Стрикало: «Директор клубу занедбав роботу зі старшими літераторами, особливо з ветеранами літературної праці, а приділяє увагу тільки творчій молоді... видає книжечки і проводить усілякі літературні конкурси» [19, с. 231]. Проте цю провину визнано й героя звільняють з посади директора клубу «Старий Пегас». Солодчук сприймає цей факт як життєвий досвід і водночас порятунок, волю, яка так необхідна йому для творчості. Між іншим В. Даниленко пише про успіхи свого героя на літературній ниві (подорож до Греції, де переклали й видали його твір).

Роман актуалізує проблему ставлення держави до творчих особистостей і мистецтва загалом. Аби займатися улюбленою справою – літературою, Юлій працював і директором літературного клубу, і викладачем в університеті культури. Той заклад, який мав би сприяти розвитку мистецтва в країні, насправді є розсадником корупції, безкультур'я й примітиву. Міжнародний університет культури (МУК) чи Всесвітній університет культури (ВУК) – це пародія з конкретним неприхованим натяком на всю освітню систему України, яка принижує гідного викладача й плекає невігласів.

У сатирично-саркастичному тоні змальовано ректора цього закладу Михайла Плюваку, який націлює своїх колег не на навчання студентів, а на пошук контингенту для їхнього закладу, аби заробити більше грошей. Його абсурдно-комічні проповіді на суржику (яскрава ознака колоніального мислення!) «Про бичків», «Закохайте в себе студентів!» і «Про амєб» [19, с. 30] є символом приреченості освіти, що стала бізнесом. Ректор нагадує Шевченкового царя з поеми «Сон», сила якого маліє як тільки зникає свита: «... Плювако в своєму золотистому костюмі тупцяв по сцені, і вітер надував йому піджак, роздував штани, від чого він здавався великим і круглим, як сонце...» [19, с. 6] і «Плювако ніби здувся, з великого сліпучого сонця перетворився на маленького, опецькуватого, втомленого і враз постарілого чоловіка» [19, с. 6]. У цій алузії прихована надія автора на позитивне майбутнє національної освіти, яка очиститься від нефахових керівників. Проте не можна говорити про впевненість письменника в цьому, адже герой роману В. Даниленка Юлій не відмовляється виконувати накази ректора, не протестує проти поїздок українською провінцією в пошуках майбутніх студентів, бо ним, як і іншими, керує інстинкт виживання. А, отже, надія на конкурентну освіту у творі виглядає все-таки дуже примарною.

Двобій з псевдотворчим оточенням Солодчук програє. Однак не можна сказати, що автор змальовує нам героя зламану людиною. Він сильний розумінням природи проблем українського суспільства, яке ще не скинуло пута колоніального мислення, його живить літературний талант, котрий сублімує нереалізоване героєм.

Знайти щастя в особистому житті Юлію також не вдається. Автор, зауважимо, не обмежує себе в описах подробиць інтимного життя героя. Він тонко передає психологію стосунків між чоловіком і жінками, з якими його звело життя (одну він любив, а друга – його). Солодчук щиро закохується в Ганну Жербій, але для неї він тільки чергова іграшка, інструмент для виконання забаганок. На цьому наголошують і Є. Кононенко [3], й О. Бон-

даренко [2]. За взаємність у почуттях і підтримку герой готовий зробити для коханої все. Він навіть редагує й видає її омріяну книжку, проте химерна егоїстка Ганна зникає з життя чоловіка. Юлій намагається заповнити порожнечу особистого життя стосунками з Божею Івко, проте йому це не вдається. «Це жінка, яка прагне приймати рішення за чоловіка, не питаючи його поради» [3]. А Солодчуку-митцеві людина, що обмежуватиме його свободу, не потрібна.

Відомо, що В. Даниленко є прихильником психоаналітичної теорії З. Фрейда. Героями його твору іноді навіть стають лікарі-психоаналітики (лікар Мендель у повісті «Тіні в маєтку Тарновських», наприклад). У романі ж «Клуб „Старий Пегас”» Юлій на прохання психотерапевта Ігоря Бігуса вчить писати твори хлопчика Романа Гриня, щоб вивести його з депресії через цькування однолітків, і літературна терапія діє.

Слушною є думка Я. Поліщука про те, що Солодчук «зосереджує свою увагу на писанні, і цим реалізує власне право лишатися людиною, попри всі прикрі обставини, яких доводиться зазнавати» [1, с. 249]. Творчість для героя є порятунком від життєвих потрясінь: *«Сьогодні почну писати роман про клуб, університет, Ганну Жербій і наші стосунки... – Коментує автор думки свого героя, який береться за написання книги про клуб «Старий Пегас». – Почуття такої жінки непередбачувані і мінливі. Вона може запевнити, що любить, а на другий день відключить телефон і кілька місяців у неї не буде бажання зустрічатися. Зрештою, мені треба про неї написати, щоб розв'язати цю проблему в собі, бо збожеволію»* [19, с. 164]. Отже, В. Даниленко актуалізує думку З. Фрейда про сублімацію комплексів творчими людьми в мистецтво.

Таким чином, роман В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» має антиколоніальне звучання. Він порушує позачасову проблему стосунків у мистецькому середовищі, творчої людини й суспільства, актуалізує питання розвитку сучасної літератури й освіти. Твір у викривальному тоні змальовує сучасне національне культурне життя. Через антитезу, авторські алюзії, іронічно-сатиричні оцінки осуду піддається колоніальне мислення української мистецької спільноти, котра нищить талановиту особистість. Головний герой роману Юлій Солодчук – людина нового часу й нового мислення, яка прагне не імітації в літературній творчості, а дієвого руху вперед. Проте він самотній у боротьбі з правилами життя суспільства, що мало тоталітарне минуле. Віднайти душевну рівновагу в особистому житті героєві також не вдається. Захоплений улюбленою справою, Солодчук не помічає фальші в стосунках з коханою. Понад усе цінуючи свободу, Юлій не може дозволити любити себе й жінці, яка хоче його контролювати. Змістом свого роману В. Даниленко переконує читача в банальній істині: справжній митець завжди самотній. Його щастя – у творчості, в якій, за З. Фрейдом, утілюється пережите.

Наша стаття не вичерпує усіх проблем, актуалізованих у романі В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”». Предметом дослідження подальших студій може стати, зокрема, психоаналітичний аналіз образу творчої особистості у творі автора, роль художньої деталі в змальованні образів роману, проблема митця в прозі В. Даниленка загалом, а це вказує на перспективність обраної теми. Маємо надію, що новий твір сучасного українського письменника зацікавить учених-філологів і стане об'єктом аналізу їхніх літературознавчих розвідок.

Список використаної літератури

1. Поліщук Я. Втеча старого Пегаса / Я. Поліщук // Даниленко В. Клуб «Старий Пегас». – Львів: Піраміда, 2019. – С. 241–251.
2. Бондаренко О. Між гламуром і деспотизмом: жінки у романі В. Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» [Електронний ресурс] / О. Бондаренко. – Режим доступу: <http://ukrainka.org.ua/node/8941> (останнє звернення 05.02.2020).
3. Кононенко Є. Архетипи жінок у романі Володимира Даниленка «Клуб „Старий Пегас”» [Електронний ресурс] / Є. Кононенко. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2019/12/03/161948.html> (останнє звернення 05.02.2020).

4. Гарбарук К. Якщо ми змушені жити, зануривши ноги у бруд, ніхто нам не забороняє дивитися на зірку [Електронний ресурс] / К. Гарбарук. – Режим доступу: <https://www.volyn.com.ua/news/138842-iaakshcho-my-zmusheni-zhyty-zanuryvshy-nohy-u-brud-nikhto-nam-ne-zaboroniaie-dyvutysia-na-zirku> (останнє звернення 05.02.2020).

5. Федака С. На копійку амуніції, а на гривні амбіції: Картинки з книжкового ярмарку [Електронний ресурс] / С. Федака. – Режим доступу: <https://zakarpatpost.net/2019/10/07/на-копійку-амуніції-а-на-гривні-амбіції/> (останнє звернення 05.02.2020).

6. Effe A. Postcolonial criticism and cognitive literary studies: A new formalist approach to Antjie Krog's *Country of My Skull* / A. Effe // *Journal of Postcolonial Writing*. – 2020. – Vol. 56, no. 1. – P. 97–109. DOI: 10.1080/17449855.2019.1702084

7. Langlois C. «A Punishment of Dreams»: Reading Rushdie's *The Satanic Verses* after Orientalism / C. Langlois // *Ariel-A Review of International English Literature*. – 2020. – Vol. 51, no. 1. – P. 31–56.

8. Lench J. After Said: Postcolonial Literary Studies in the Twenty-First Century / J. Lench // *English Studies*. – 2019. – Vol. 100, no. 8. – P. 1019–1022. DOI: 10.1080/0013838X.2019.1676016.

9. Syrotinski M. Postcolonial untranslatability: Reading Achille Mbembe with Barbara Cassin / M. Syrotinski // *Journal of Postcolonial Writing*. – 2019. – Vol. 55, no. 6. – P. 850–862. DOI: 10.1080/17449855.2019.1681192.

10. Topper R. Trauma and the African Animist Imaginary in Aminatta Forna's *The Memory of Love* and Delia Jarrett-Macauley's *Moses, Citizen, and Me* / R. Topper // *English Language Notes*. – 2019. – Vol. 57, no. 2. – P. 86–98. DOI: 10.1215/00138282-7716171.

11. Jiang Z.Y. *A Tempest and The Tempest: To De-ghettoize the Classic and Cultures* / Z.Y. Jiang // *Forum for World Literature Studies*. – 2019. – Vol. 11, no. 3. – P. 509–523.

12. Gagiano A. Postcolonial Illuminations of Past Betrayals in Tan's *The Gift of Rain* and Owuor's *Dust* / A. Gagiano // *Wenshan Review of Literature and Culture*. – 2019. – Vol. 12, no. 2. – P. 1–27. DOI: 10.30395/WSR.201906_12(2).0001.

13. Fyfe A. The Archival Politics of the Postcolonial Writer's Collection: A Case Study in Literary Value and Amos Tutuola / A. Fyfe // *Ariel-A Review of International English Literature*. – 2019. – Vol. 50, no. 2–3. – P. 137–161. DOI: 10.1353/ari.2019.0017.

14. Brennan K.B. Parallel Visions, Confluent Worlds: Five Comparative Postcolonial Studies of Caribbean and Irish Novels in English, 1925–1965 / K. Brisley Brennan // *Cambridge Journal of Postcolonial Literature Inquiry*. – 2019. – Vol. 6, no 1. – P 156–157. DOI: 10.1017/pli.2018.33.

15. Nandi S. Africa's Narrative Geographies: Charting the Intersections of Geocriticism and Postcolonial Studies / S. Nandi // *Transnational Literature*. – 2018. – Vol. 11, no. 1. – P 1–3.

16. Nayar P.K. Postcolonial Graphic Lifewriting: Finding My Way and the Subaltern Public Sphere / Pramod K. Nayar // *Narrative*. – 2018. – Vol. 26, no. 3. – P. 339–357. DOI: 10.1353/nar.2018.0017.

17. Rabbani F. *The Silent Soldiers: A Postcolonial Feminist Study of Selina Hossain's River of My Blood and Khaled Hosseini's A Thousand Splendid Suns* / F. Rabbani, T.A. Chaudhury // *Asiatic-Iium Journal of English Language and Literature*. – 2018. – Vol. 12, no. 1. – P. 25–42.

18. Taylor C. Postcolonial Studies and the Specter of Mislabeled Polemics against Postcolonial Theory: A Review of the Chibber Debate / C. Taylor // *Cambridge Journal of Postcolonial Literature Inquiry*. – 2018. – Vol. 5, no. 2. – P. 234–249. DOI: 10.1017/pli.2018.2.

19. Даниленко В. Клуб «Старий Пегас» / В. Даниленко. – Львів: Піраміда, 2019. – 252 с.

20. Маслоу А. Мотивация и личность. Самоактуализированные Люди: Исследование психологического здоровья. Мотивация и личность / А. Маслоу. – М.: Питер, 1999. – 256 с.

21. Павлишин М. Постколоніальна критика і теорія [Електронний ресурс] / М. Павлишин. – Режим доступу: <https://vpered.wordpress.com/2009/10/08/pavlyshyn-postcolonial-criticism-and-theory/> (останнє звернення 05.02.2020).